

Energieonderzoek Centrum Nederland

Derde hoofdstuk 'Focus'
in het
Energie Verslag Nederland 1999

Uitvoeringsnota Klimaatbeleid

UITVOERINGSNOTA KLIMAATBELEID

Deel 1: Binnenlandse maatregelen

Op 9 juni presenteert de minister Pronk van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid, deel 1. Dit eerste deel van de Uitvoeringsnota geeft aan met welk beleid het kabinet het binnenlandse aandeel van de reductieverplichting voor broeikasgassen, zoals die voortvloeit uit het Kyoto Protocol, wil gaan realiseren. Het tweede deel van de nota, dat ingaat op het buitenlandse aandeel, komt in 2000 uit. De verdeling tussen binnen- en buitenland vloeit voort uit het regeerakkoord. Dat bevat de politieke afspraak dat de helft van de te bereiken reductie binnen Nederland zal worden bereikt, de andere helft in het buitenland.

Klimaatverdrag van de Verenigde Naties

Het Kyoto Protocol vloeit voort uit het Klimaatverdrag van de Verenigde Naties. Dit verdrag kwam in het begin van de jaren negentig tot stand als reactie op toenemende internationale zorgen over de risico's van klimaatverandering. Het uiteindelijke doel van dat verdrag is:

Het stabiliseren van concentraties van broeikasgassen in de atmosfeer op een niveau waarop gevaarlijke verstoring van het klimaatsysteem ten gevolge van menselijk handelen wordt voorkomen.

Het verdrag is inmiddels geratificeerd door 177 landen (waaronder Nederland, de Verenigde Staten en Japan maar ook ontwikkelingslanden als China, India en Brazilië). Het verdrag kent voor het jaar 2000 de doelstelling, dat de Annex-1 landen (OESO-landen, Oost-Europa en de EU) gezamenlijk hun emissies van broeikasgassen terugbrengen tot het niveau van 1990. Dat deze doelstelling niet voldoende is om het uiteindelijke doel van het Klimaatverdrag te realiseren is evident. Het besef dat verdere stappen nodig zijn leidde op 10 december 1997 tot het Kyoto Protocol.

Kyoto Protocol

Het Kyoto Protocol bepaalt dat de meest ontwikkelde landen hun emissies van de zes broeikasgassen - CO₂, CH₄, N₂O en de fluorverbindingen HFK, PFK en SF₆ - in de periode 2008-2012 met gemiddeld ruim 5% ten opzichte van het niveau van 1990 respectievelijk 1995 moeten reduceren. Dit is de eerste keer, dat een concrete en verplichtende taakstelling voor klimaatbeleid internationaal is geaccordeerd. Voor de ontwikkelingslanden zijn geen verplichtingen opgenomen in het protocol. De doelstellingen voor de geïndustrialiseerde landen lopen uiteen. Voor de EU is dit -8%, voor de Verenigde Staten -7% en voor Japen -6%. Voor het voldoen aan de verplichtingen kan gebruik worden gemaakt van zogenaamde 'flexibele instrumenten'. Dit houdt in dat landen projecten in andere landen realiseren, waarbij ze de bereikte reducties kunnen gebruiken om aan de eigen verplichting te voldoen. 84 landen (waaronder alle Annex-1 landen behalve Hongarije en IJsland), hebben het protocol inmiddels ondertekend.

Verplichting voor Nederland

In maart 1998 concludeerde de Europese Raad dat de in Kyoto gemaakte afspraken een belangrijk eerste stap vormden in de strijd tegen klimaatverandering. De voor de EU afgesproken emissie-reductie van 8% is onder de lidstaten verdeeld, daarbij voortbordurend op de al voor Kyoto bestaande differentiatie van landendoelstellingen. Voor Nederland betekent dat een reductie van 6% ten opzichte van 1990/1995. De afspraken binnen de EU staan in de volgende tabel:

Verplichtingen van de EU-lidstaten in% ten opzichte van het referentieniveau 1990/1995

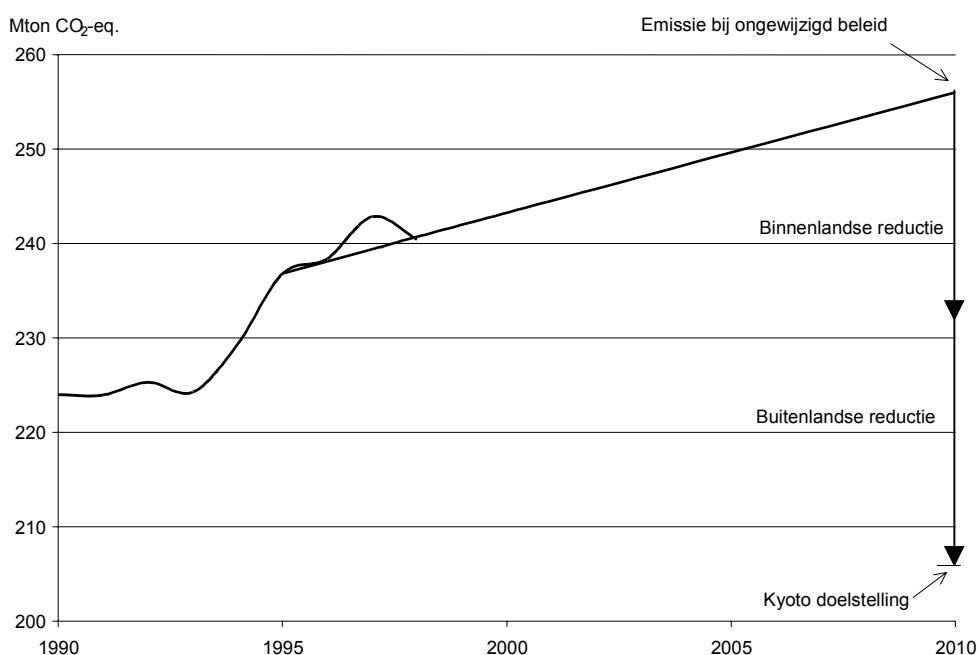
Lidstaten	Verplichting	Lidstaten	Verplichting	Lidstaten	Verplichting
België	-7,5	Griekenland	+25	Oostenrijk	-13
Denemarken	-21	Ierland	+13	Portugal	+27
Duitsland	-21	Italië	-6,5	Spanje	+15
Finland	0	Luxemburg	-28	Verenigd Koninkrijk	-12,5
Frankrijk	0	Nederland	-6	Zweden	+4

Bij de lastenverdeling is rekening gehouden met verschillen tussen lidstaten ten aanzien van draagkracht, kosten, economische structuren en andere nationale omstandigheden. Zo kan Duitsland relatief ver terug, door de recessie in het voormalige Oost-Duitsland begin jaren '90. Griekenland en Portugal mogen als de relatief armere landen nog beduidend groeien. Aan de Nederlandse reductie van 6% is in het regeerakkoord een aantal voorwaarden verbonden:

- Ratificatie van het klimaatverdrag door de VS en Japan.
- Daadwerkelijk implementatie van maatregelen op Europees niveau voor de bevordering van duurzame energie, energiebesparing, warmtekrachtkoppeling en het treffen van maatregelen in de verkeer- en vervoersfeer, de afvalsector, de industrie en de landbouw.
- Invoering van een Europese energielefing voor grootverbruikers uiterlijk in 2002.
- Voldoende ruimte voor de inzet van flexibele instrumenten.

Vertaling van de -6% naar de beleidsopgave

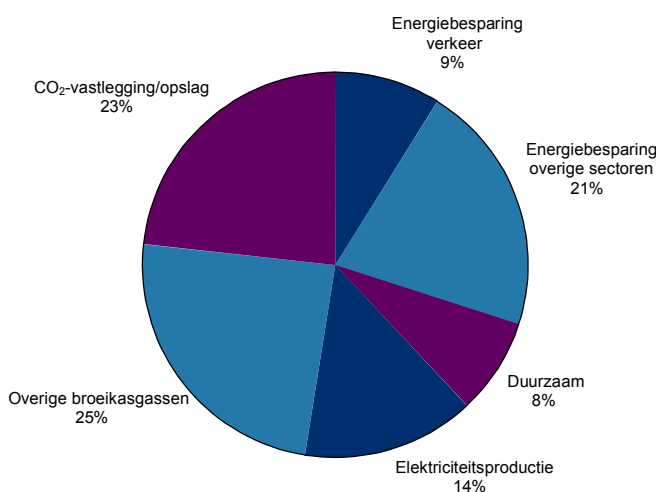
Het huidige beleid moet worden geïntensiveerd om de emissies in de eerste budgetperiode terug te brengen tot 6% onder het niveau van 1990/1995. De referentie voor de reductiedoelstelling is de optelsom van de emissies van CO₂, CH₄ en N₂O in 1990 en die van HFK's, PFK's en SF₆ in 1995. Het effect dat de zes gassen op het broeikas effect hebben verschilt. De emissies worden daarom uitgedrukt in Mton CO₂-equivalenten. De emissies van de andere gassen worden zo uitgedrukt in een hoeveelheid CO₂ die een vergelijkbaar broeikas effect heeft. Deze referentie komt op een totaal van 219 Mton CO₂-equivalenten broeikasgasemissie. Een reductie van 6% betekent een doelstelling van gemiddeld 206 Mton per jaar in de budgetperiode.

De benodigde intensivering is bepaald aan de hand van een scenario voor de economische ontwikkeling van Nederland, dat is opgesteld door het CPB. Dit scenario, Global Competition (GC), wordt gekenmerkt door een relatief hoge economische groei (3,3% per jaar over de periode 1995-2010). Een hoge economische groei leidt in het algemeen tot een hogere emissie en daarmee een grotere beleidsopgave voor reductie van broeikasgassen. De geprognosticeerde emissie in het GC-scenario bedraagt 256 Mton CO₂-equivalenten. Vergeleken met het doel van 206 Mton komt de beleidsopgave daarmee op 50 Mton. Uit het oogpunt van kosteneffectiviteit is in Kyoto besloten dat landen een deel van hun reductieverplichting via maatregelen in het buitenland mogen realiseren. Op basis van het regeerakkoord hanteert het kabinet een reductiedoelstelling van 25 Mton voor binnenlandse maatregelen.

De totstandkoming van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid

Aan de publicatie van de Uitvoeringsnota is een uitgebreide voorbereiding vooraf gegaan. In 1998 verzocht het Ministerie van VROM ECN en RIVM om tegen de achtergrond van het GC-scenario de relevante mogelijkheden te schetsen om de beoogde emissiereductie te bereiken. De resultaten van deze studie zijn vastgelegd in het zogenaamde Optiedocument. ECN en RIVM kwamen op een totaal reductiepotentieel van 70-75 Mton. Onderstaande figuur toont waar dit potentieel bereikt kan worden. De selectie van maatregelen in de Uitvoeringsnota is grotendeels gebaseerd op de opties uit het Optiedocument.

In december 1998 heeft de VROM-Raad het advies 'Transitie naar een koolstofarme energiehuishouding' uitgebracht ten behoeve van de Uitvoeringsnota. De raad adviseert de regering oog te hebben voor het lange-termijn-karakter van het klimaatbeleid en daarin vernieuwing van technologie en beleidsinstrumentarium in te zetten. Tevens erkent de raad dat er een lange weg te gaan is alvorens deze vernieuwing haar vruchten afwerpt. Op korte termijn is een kosteneffectieve invulling nodig voor de taakstelling om de uitstoot met 6% te reduceren. Ook dringt de raad er op aan de besluitvorming over het klimaatbeleid tot 2010 nog deze kabinetsperiode af te ronden, opdat er een redelijke kans bestaat dat dit aan het begin van de budgetperiode (2008) zal zijn geïmplementeerd.

Ten behoeve van de verdere beleidsvoorbereiding vraagt het ministerie van VROM aan ECN, RIVM en CPB om enkele onderwerpen nader uit te diepen. Het gaat hier onder andere om de gevoeligheid voor lagere energieprijzen van zowel de beleidsopgave als de kosten van de gepresenteerde opties. Ook bestaat er behoefte aan inzicht hoe de potentiëlen in het Optiedocument zich verhouden tot studies/initiatieven van andere partijen. Dit resulteert eind maart 1999 in de publicatie 'Vervolg Optiedocument' waarin naast de hiervoor beschreven onderwerpen ook de reacties van diverse maatschappelijke organisaties op het Optiedocument zijn opgenomen. Eind maart/begin april overlegt de minister met de verschillende doelgroepen (industrie, milieubeweging, consumentenbond etc.),

onder andere over bovengenoemde documenten. In april en mei vindt vervolgens het verdere beleidsproces plaats dat begin juni resulteert in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid deel 1.

Hoofdpijnen van de uitvoeringsnota

De geselecteerde maatregelen zijn ondergebracht in drie pakketten:

- Een basispakket met maatregelen waarvan de uitvoering nu kan beginnen en die een redelijke mate van zekerheid kennen.
- Een reservepakket met maatregelen die worden voorbereid en die kunnen worden ingezet mocht het in de aanloop naar de periode 2008-2012 tegenzitten.
- Een vernieuwingspakket dat aangeeft hoe Nederland zich kan voorbereiden op verdergaande reductie van broeikasgassen na de periode 2008-2012.

Bij de selectie van maatregelen speelt de kosteneffectiviteit een belangrijke rol. Daarnaast is gekeken naar de verdeling over de verschillende broeikasgassen. Er is een balans gezocht tussen maatregelen die bijdragen aan een trendbreuk in de ontwikkeling van de CO₂-emissies en maatregelen waarmee relatief goedkoop omvangrijke reducties bij de overige broeikasgassen kunnen worden gerealiseerd. Ten slotte streeft de Uitvoeringsnota ernaar de inspanning zo evenwichtig mogelijk te spreiden over de doelgroepen.

Het basispakket; voldoen aan de doelstelling

Het basispakket bevat de maatregelen die de ten doel gestelde 25 Mton reductie tot stand moeten brengen. Voor CO₂ is een onderscheid gemaakt naar maatregelen om energiebesparing bij het verkeer en vervoer te bereiken en maatregelen in andere sectoren. Daarnaast leveren de overige broeikasgassen een significante bijdrage.

CO₂-maatregelen verkeer en vervoer

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de te nemen maatregelen bij verkeer en vervoer, bijbehorende beleidsinstrumenten en verwachte emissiereductie:

Maatregel	Beleidsinstrument	Reductie 2010 in Mton
Zuiniger auto's	EU-afpraak	0-0,4
	CO ₂ -differentiatie in aanschafbelasting en etikettering	0,6
	Verhogen bandenspanning	0,3
Zuiniger rijgedrag	Versterking handhaving snelheidslimieten	0,3
	Bevordering in-car instrumenten	0,5
Verlaging mobiliteit	Rekeningrijden	0,2
	Belastingmaatregelen ter beperking personenvervoer	0,1-0,3
Divers	Stimuleringsregeling projecten verkeer en vervoer	0,2-0,3
Totaal		2,2-2,9

Vanwege overlap komt het totaal van de reducties (2,2-2,9) lager uit dan de som van de individuele reducties per beleidsinstrument. In het beleidspakket is de verlaging van de snelheidslimiet niet opgenomen. Dat hier niet aan getornd zou worden was weliswaar expliciet in het regeerakkoord opgenomen, maar begin 1999 ontstond daarover toch discussie in de media naar aanleiding van enkele opmerkingen van de minister van VROM in die richting.

CO₂-maatregelen, overige sectoren

De overige maatregelen om de emissie van CO₂ te verlagen leveren tezamen een reductie op van 15 Mton in 2010. De tabel toont de verdeling daarvan, op de volgende bladzijde.

Ook hier geldt dat het totaal lager is dan de som van de individuele reducties. De belangrijkste overlap vindt plaats bij de maatregelen bij kolencentrales en duurzame energie.

Focus

Een groot deel van de maatregelen sluit aan bij bestaand beleid. De convenants in de glastuinbouw en bij de industrie zijn reeds gesloten of staan op het punt gesloten te worden, de tussendoelstelling voor duurzame energie past binnen de doelstelling van 10% voor 2020 en loopt daarmee vooruit op het later in 1999 te verschijnen energierapport. De versterkte aandacht voor besparing in de bestaande bouw was reeds aangekondigd in de Energiebesparingsnota van april 1998 en wordt nu vertaald in concreet beleid.

Maatregel	Beleidsinstrument	Reductie 2010 in Mton
Energiebesparing industrie	Benchmark convenant, MJA-energiebesparing, nieuwe thema's, restwarmtebenutting en aanscherping rentabiliteitscriterium	2,3
Energiebesparing glastuinbouw	Uitvoering GLAMI-convenant (reeds getekend), stimulering restwarmtebenutting	2,0
Energiebesparing bestaande woningen	Vrijwillig energieprestatie-advies, ondersteund door energiepremie	2,0
Energiebesparing bestaande utiliteitsbouw	Vrijwillig energieprestatie-advies met koppeling aan AMvB Wet milieubeheer	1,0
Bevorderen aanschaf energie-efficiënte apparaten	Energiepremie	0,3
CO ₂ -reductie bij kolencentrales	Vrijwillige afspraak met eigenaren	6,0
Stimulering duurzame energie	Tussendoel 5% voor 2010	4,0
Stimulering bosaanplant	Via CO ₂ -reductieplan	0,1
Totaal		15,0

Meest opvallende maatregel is de wens van het kabinet om met de eigenaren van kolencentrales te komen tot een vrijwillige afspraak omtrent CO₂-reductie. Het doel van de afspraak is het terugbrengen van de emissies van kolencentrales tot een niveau dat overeenkomt met een situatie, waarin de kolencentrales op gas zouden worden gestookt. De wijze waarop de kolencentrales dit bereiken wordt aan de sector overgelaten. Te denken valt aan sluiting van een aantal oude centrales, daadwerkelijk stoken van gas in plaats van kolen, bijstoken van biomassa of het afvangen van CO₂. Belangrijkste wisselgeld van het kabinet is de mogelijke afschaffing van de brandstoffenbelasting die de sector nu nog betaalt voor kolen en gas. Door omzetting van deze inputbelasting naar een outputbelasting verdwijnt het concurrentienadeel dat de sector nu ervaart ten opzichte van buitenlandse bedrijven. Het gaat jaarlijks om een bedrag van circa f 300 miljoen.

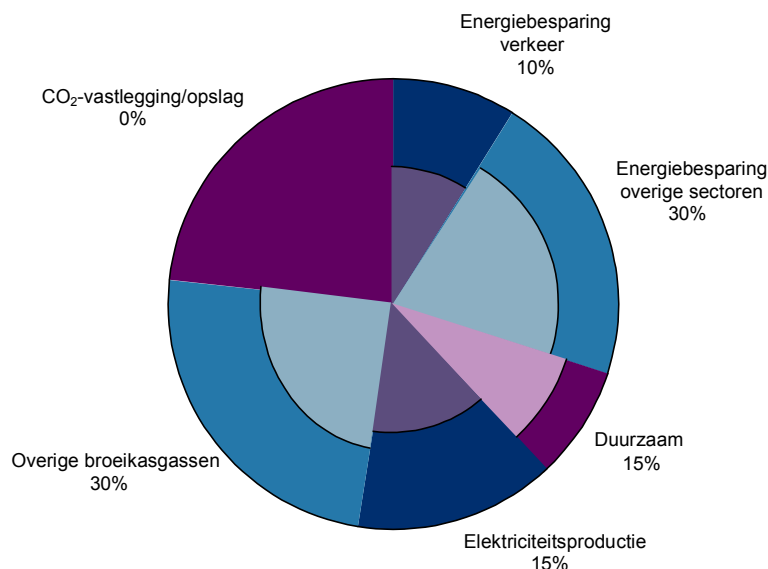
Overige broeikasgassen

De emissies van overige broeikasgassen zijn sinds 1995 gedaald. Voor 2010 wordt een emissieniveau voorzien dat 17% lager ligt dan het referentieniveau. Er is echter nog een beduidend relatief goedkoop reductiepotentieel aanwezig, waardoor deze emissies nog verder kunnen dalen. Het basispakket bevat maatregelen die in het Reductieplan Overige Broeikasgassen zodanig zijn uitgewerkt, dat het reductie-effect zonder al te grote onzekerheden kan worden ingeschat. Dit leidt tot de volgende reducties:

Maatregel	Beleidsinstrument	Reductie 2010 in Mton
Reductie HFK, PFK en SF ₆ (bij gebruik)	Regelgeving, convenants en investeringssteun	4,0
PFK's aluminiumindustrie	Afspraken, milieuvergunning	1,2
Reductie HFK als procesemissie	AI in uitvoering in kader van Milieuvergunning	2,5
N ₂ O-emissies autokatalysatoren	EU-regelgeving	0,5
Totaal		8

Een van de criteria voor de selectie van maatregelen was een evenredige spreiding over de doelgroepen. Het volgende figuur laat zien dat dit ook leidt tot een spreiding over de geschetste potentiëlen in het Optiedocument.

Het enige reductieveld, dat niet voorkomt in het basispakket is de CO₂-opslag. Van de andere velden beslaat het basispakket tussen de 1/3 en 2/3 van het potentieel (binnenste cirkel). Opvallend is de relatief grote bijdrage van duurzame energie, gelet op de gemiddeld relatief hoge kosten van dit reductieveld.

Het reservepakket; klaarstaan voor tegenvallers

Zodra het protocol wordt geratificeerd kan de internationale gemeenschap Nederland aanspreken op de resultaten van het beleid. Tegenvallers in de ontwikkeling van de emissies, zoals die zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan, zijn dan niet langer geoorloofd. Om hier op in te spelen is een aantal maatregelen en instrumenten geselecteerd dat in reserve wordt gehouden. Ze worden zodanig voorbereid, dat ze het vereiste effect kunnen hebben in de periode 2008 tot 2012. Het gaat om de volgende maatregelen.

- Verhoging van de regulerende energiebelasting (REB).
- Verhoging van de accijnzen.
- N₂O-reductie bij de chemische industrie.
- CO₂-opslag bij raffinaderijen en kunstmestproductie.

De eerste twee maatregelen worden in zoverre voorbereid dat het Ministerie van VROM verkennende studies gaat laten uitvoeren naar de effecten. Daadwerkelijke implementatie kan vervolgens snel gebeuren. De maatregel om te komen tot N₂O-reductie in de industrie verdient nadere toelichting. Jaarlijks komen er grote hoeveelheden lachgas (N₂O) vrij bij een beperkt aantal bedrijven in de chemische industrie. Er lijken goede mogelijkheden te bestaan voor het ontwikkelen van katalysatoren die zeer kosteneffectief een reductie van 90% kunnen bereiken. Als dit lukt betekent dit een reductie van rond de 10 Mton CO₂-equivalenten. Het kan echter nog enkele jaren duren voordat dergelijke katalysatoren commercieel beschikbaar zijn. Deze maatregel wijkt daarmee af van de andere in het reservepakket, omdat invoering niet afhankelijk is van tegenvallende emissieontwikkelingen, maar van het slagen van de technologische ontwikkeling. Om CO₂-opslag toepasbaar te maken zodra dat nodig is wordt voorbereidend onderzoek gestart naar de kosten, naar het gedrag van CO₂ in de ondergrond, de terugneembaarheid en de veiligheidsaspecten

Het vernieuwingspakket; voorbereiding op de lange termijn

In zijn advies ten behoeve van de Uitvoeringsnota benadrukte de VROM-raad de noodzaak van een lange termijn strategie gericht op zowel technologische vernieuwing als vernieuwing van het beleidsinstrumentarium. Er dienen nu voorbereidingen te worden getroffen opdat Nederland ook op lange termijn via maatregelen in eigen land een bijdrage kan leveren aan het internationale klimaatbeleid. De stappen die het kabinet hiertoe zet in de Uitvoeringsnota zijn:

- Verbreding van de technologische ontwikkeling naar klimaatneutrale energiedragers, d.w.z. een energiedrager, die geen of nauwelijks broeikasgassen emitteert in zijn gehele levenscyclus (niet alleen duurzame energie maar ook fossiele energiedragers met afvang en opslag van CO₂).
- Programma voor GASvormige en Vloeibare Energiedragers (GAVE), met als doel het versnellen van de introductie van nieuwe energiedragers ten behoeve van een duurzame energievoorziening door onderzoek ontwikkeling en demonstratie.
- Programma innovatieve technieken rijkshuisvesting, gericht op het uittesten en demonstreren van innovatieve technieken in rijksgebouwen.
- Experimentele start met een systeem van verhandelbare reducties, dat onderdeel uitmaakt van het experiment met verhandelbare emissies zoals dat in het regeerakkoord is aangekondigd;
- Instelling van een breed samengestelde commissie onder onafhankelijk voorzitterschap om onderzoek te doen naar de haalbaarheid van een systeem met plafonnering van emissies en concreet implementeerbare varianten te formuleren.

Kosten van de beleidsmaatregelen in de Uitvoeringsnota

De Uitvoeringsnota hanteert analoog aan het Optiedocument twee benaderingen voor de kostenbepaling. De eindverbruikersbenadering geeft een beeld van de kosten zoals de eindverbruiker die ervaart op basis van energieprijzen die daadwerkelijk betaald worden (dus inclusief heffingen) en discontovoeten zoals die in de sectoren gehanteerd worden. De nationale kostenbenadering weerspiegelt het effect op de kosten voor Nederland als geheel op basis van nationale energieprijzen (dus exclusief heffingen) en een nationale discontovoet van 5%. Volgens beide benaderingen liggen de kosten van de maatregelen in het basispakket tussen de 1 en 1,5 miljard.

De financiële bijdrage van het rijk om de beoogde reductie te behalen vindt plaats in de vorm van subsidies en fiscale prikkels. In de Uitvoeringsnota worden geen nieuwe middelen voor klimaatbeleid gepresenteerd. Het betreft een toewijzing van al gereserveerde middelen, zoals 500 miljoen gulden per jaar voor positieve prikkels voor energiebesparing uit het Regeerakkoord, 170 miljoen uit NMP-3 middelen ten behoeve van klimaatbeleid en 370 miljoen die het vorige kabinet reeds beschikbaar had gesteld voor klimaatbeleid.

Reacties op de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid

De eerste reacties op de Uitvoeringsnota zijn verschillend. De milieubeweging is vooral teleurgesteld over het beleid op de kortere termijn, over de ideeën voor de langere termijn zijn ze positiever. De ANWB staat weliswaar niet achter het rekeningrijden maar spreekt vooral zijn waardering uit dat de verlaging van de maximumsnelheid achterwege is gebleven. VNO-NCW vindt het gepresenteerde pakket veel te duur. Zij vindt dat juist voor de vervoerssector, alsmede voor de energiesector betere alternatieven beschikbaar zijn. De energiesector deelt de mening van VNO-NCW en heeft "met grote zorg" kennis genomen van de plannen. De verplichting om de kolencentrales schoner te laten draaien gaat ze veel te ver.

Ook de politiek reageert verdeeld. De VVD vindt dat de lagere economische groei zoals die in het regeerakkoord wordt gehanteerd het uitgangspunt zou moeten zijn. Dit zou leiden tot een lagere doelstelling. De PvdA is tevreden over de nota maar zal het kabinet houden aan de in internationaal verband afgesproken normen. D66 ziet te weinig nieuwe initiatieven en Groen Links mist voldoende impulsen voor duurzame consumptie en productie.

Het VROM-raad advies gaf aan dat korte-termijnmaatregelen kosteneffectief moeten zijn en lange-termijnmaatregelen niet moeten hinderen. Het secretariaat van de VROM-raad vindt dat deze boodschap redelijk doorklinkt in de Uitvoeringsnota, maar dat de korte termijn wel erg veel accent heeft gekregen. Ook plaatst men vraagtekens bij de effectiviteit van een aantal maatregelen en mist men maatregelen bij het goederenvervoer.

Doorrekening van de Uitvoeringsnota

Op verzoek van VROM rekenen de instituten ECN, RIVM en CPB de effectiviteit en de macro-economische effecten van de Uitvoeringsnota door. De instituten betrekken alleen het basispakket in de berekeningen. Belangrijkste conclusie van de instituten is dat nog circa 10 Mton van het basispakket onzeker is. Onzeker duidt erop dat ofwel nog nadere besluitvorming nodig is om de gewenste reductie te bereiken, ofwel dat de effectiviteit van het ingezette beleid nog onzeker is. De belangrijkste onzekerheden liggen bij het nog te sluiten convenant over de kolencentrales, de besparing in bestaande woningen en gebouwen, de toename van duurzame energie en de besparing op zgn. nieuwe thema's in de industrie. Macro-economisch zullen de voorgestelde maatregelen leiden tot een 0,2% lager BNP in 2010.

SER-advies

Na de presentatie van de Uitvoeringsnota vraagt het kabinet de Sociaal Economische Raad (SER) om een advies. Dit advies wordt 15 oktober vastgesteld. Naar aanleiding van de doorrekening van de instituten twijfelt de SER in zijn advies aan de robuustheid van de voorgestelde maatregelen. De raad beveelt daarom aan de nog in te vullen maatregelen voortvarend te concretiseren en ook nieuwe nog onbenutte opties te overwegen. Ook benadrukt de SER, dat het langetermijnprobleem van klimaatverandering wordt gevormd door de uitstoot van CO₂. De raad acht energiebesparing noodzakelijk, maar waarschijnlijk niet voldoende om de klimaatverandering te beteugelen. Daarom zullen koolstofarme vormen van energie een groter aandeel in de energievoorziening moeten krijgen. Ambitieuw energiebeleid vereist een daadkrachtige, gebundelde aanpak in de vorm van een 'deltaplan voor een meer duurzame energievoorziening'.

De kamerbehandeling van de Uitvoeringsnota

Op 1 november wordt de Uitvoeringsnota besproken in de Tweede Kamer. In de week voorafgaand aan de behandeling protesteren de werknemers van elektriciteitsproductiebedrijven in Den Haag tegen de voorgestelde vrijwillige afspraak over de kolencentrales. Ook pleiten zij ervoor de kerncentrale van Borssele open te houden. De visie ten aanzien van de kolencentrales wordt onderbouwd met een rapport van KEMA. KEMA geeft aan dat de voorgestelde maatregelen zullen leiden tot sluiting van de Nederlandse centrales. Dit zou de sector circa 1 miljard per jaar kosten. Extra import van elektriciteit uit het buitenland, afkomstig van centrales met minder goede rendementen, zou netto leiden tot een extra uitstoot van CO₂ van 1 Mton.

In het kamerdebat voert de discussie omtrent de kolencentrales de boventoon. De VVD suggereert de ministers om bij de onderhandelingen met de sector de mogelijkheid te overwegen om de kerncentrale van Borssele een aantal jaren langer open te laten. Pronk geeft echter aan dat "kernenergie noch in het basispakket, noch in het reservepakket zit en dat dat een bewuste keuze van het kabinet is".

In het algemeen is de kamer redelijk positief over de nota. Ondanks het feit dat 40% van de beoogde maatregelen niet hard is, dringt de kamer niet aan op wijziging van het gepresenteerde pakket. Wel wil men snellere actie op enkele punten en gaat VROM jaarlijks rapporteren over de voortgang van de maatregelen in het basis- en reservepakket. Na de afronding van deel 1 van de nota start de voorbereiding van deel 2 over reducties in het buitenland, dat in de loop van 2000 aan de kamer zal worden aangeboden.